

Tehy ry, edunvalvonta
Vappu Okkeri
päivitetty 31.8.2017

YKSITYISEN SOSIAALIPALVELUALAN TYÖEHTOSOPIMUS

- Työaika ja ylityö yleistyöajassa
- Paikallinen sopiminen

Ylityöhön on aina pyydettävä työntekijän suostumus.

Ylityötä muodostuu, kun työehtosopimuksessa sovittu säännöllinen työaika ylittyy.

Kokoaikaisen työntekijän säännöllinen työaika on yleistyöajassa 8 tuntia vuorokaudessa ja 38 tuntia 50 minuuttia viikossa.

Ylityöstä maksetaan aina 50 %:lla tai 100 %:lla korotettua tuntipalkkaa. Vaihtoehtoisesti (SOSTES 11 § 2. kohta) ylityökorvaus voidaan korvata vastaavana aikahyvityksenä. Tästä on kuitenkin erikseen sovittava työnantajan ja työntekijän välillä. Sopiminen on vapaaehtoista.

Huomaa, että vastaavana aikahyvityksenä korvatut ylityöt eivät näy sairasajan palkassa, Kelan maksamissa etuuksissa (mm. vanhempainraha), ansiosidonnaisessa työttömyyskorvauksessa (mm. vuorotteluvapaakorvaus) tai eläkkeessä. Tästä syystä Tehy ry suosittelee, että ylityökorvaukset maksetaan rahana.

Tyypillisesti työnantaja vaatii työntekijää ”tasoittamaan” syntyneet ylityöt saman työvuoroluettelon aikana ns. tunti tunnista -korvauksella:

1. Ensin työnantaja pyytää, että työntekijä tekee ylimääräiseen vuoroon tai jää pidemmäksi aikaa työvuoroon.
2. Tämän jälkeen työnantaja edellyttää, että ylimääräiset tunnit tai ylimääräinen työvuoro tasoitetaan siten, että työntekijä ottaa vastaavasti jonkin jo työvuoroluetteloon sovitun vuoron pois. Tällöinhän ylityötä ei synny.

Työnantajalla ei ole oikeutta vaatia tällaista menettelyä työntekijältä.

Työntekijä on oikeutettu ylityökorvaukseen, kun työskentelee yli sovitun työvuoron.

Lisätyö korvataan normaalina yksinkertaisena tuntipalkkana. Lisätyötä muodostuu osa-aikaiselle työntekijälle. Esimerkki: osa-aikainen työntekijä työskentelee sovitun työvuoron, kello 9-13. Jos osa-aikainen työntekijä tekee pidemmän työvuoron esim. kello 16 asti, muodostuu lisätyötä. Lisätyö korvataan normaalilla tuntipalkalla.

Yleistyoajassa ylityöraja on vuorokaudessa 8 tuntia. **Vasta työehtosopimuksessa sovitun säännöllisen työajan ylityessä muodostuu ylityötä.**

Ylityö yleistyöajassa

Työntekijän säännöllinen työaika on enintään 8 tuntia vuorokaudessa ja 38 tuntia 50 min viikossa. Vuorokautista enimmäistyöaikaa voidaan etukäteen sovittaessa **tilapäisesti** pidentää tunnilla. Tämä edellyttää, että työaika tasoittuu tasoittumisjakson kuluessa keskimäärin 38 tuntiin 50 minuuttiin.

- Työpaikalla voidaan vapaamuotoisesti (kukin työntekijä ja työnantaja) sopia, että työvuoro voidaan tilapäisesti merkitä 9 tunnin mittaiseksi. Sopiminen on aina vapaaehtoista.
- Sopimus pidemmästä työvuorosta siirtää ylityörajaa, mikä on työntekijälle epäedullista.

Vuorokautista ylityötä on työ, jota tehdään yli 8 tuntia. Jos on sovittu vuorokautisen enimmäistyöajan tilapäisestä pidentämisestä tunnilla, alkaa ylityö vasta 9:n tunnin jälkeen. Ylityöstä maksetaan kahdelta ensimmäiseltä tunnilta 50 %:lla ja seuraavilta tunneilta 100 %:lla korotettu palkka. Huomaa, että sopiminen on aina vapaaehtoista.

Viikoittaista ylityötä on työ, jota tehdään yleistyöajassa yli 38 tuntia 50 min viikossa. Viikoittaisesta ylityöstä maksetaan kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta 50 %:lla ja seuraavilta tunneilta 100 %:lla korotettu palkka. *Ylitöitä laskettaessa on aina muistettava laskea ensin vuorokautinen ylityö ja vasta sitten viikoittainen ylityö.*

Esimerkki:

Työpaikalla noudatetaan yleistyöaikaa. Alla olevaan esimerkkiin on kirjattu suunniteltu työaika ja toteutunut työaika.

Kokoaikainen työntekijä tekee työnantajan pyynnöstä töitä seuraavasti:

Ma	Ti	Ke	To	Pe	La
8 8,5 h	8 8 h	8 8,5 h	8 9 h	8 10 h	0 4 h

- Mikä on ylityöraja?
- Kuinka ylityö muodostuu?

Yleistyöajassa muodostuu sekä vuorokautista että viikoittaista ylityötä (muista ero jaksotyöhön!)

- ylityöraja yleistyöajassa 8 h / vrk ja 38 h 50 min/vko
- vuorokautinen ylityö esimerkissä
 - ma, ke, to ja pe, yhteensä 4 h. Näistä maksetaan 50 %:lla korotettu tuntipalkka. Ei 100 %:n korotusta, koska ei yli 10 tunnin työpäiviä, kaksi ensimmäistä ylityötuntia maksetaan + 50%:n korotuksella.
- vuorokautinen ylityö
 - kaksi ensimmäistä tuntia + 50 %:n korotus, tämän jälkeiset + 100 %:n korotus
- viikoittainen ylityö
 - kahdeksan ensimmäisestä tuntia + 50 %:n korotus, tämän jälkeiset + 100 %:n korotus
- viikoittainen ylityö esimerkissä:
 - työaika yhteensä 48 h
 - vähennetään vrk-ylityö, jolloin jää 44 h

Viikoittaista ylityötä 44 h – 38 h 50 min = 5 h 10 min

Viikoittainen säännöllinen työaika voidaan järjestää myös siten, että työaika on keskimäärin 38 tuntia 50 min viikossa. Tämä edellyttää, että työtä varten on ennakolta laadittu työvuoroluettelo, jonka kuluessa viikoittainen säännöllinen työaika tasoittuu keskimäärin 38 tuntiin 50 min.

Tasoittumisjakson pituus on 3 tai 6 viikkoa. Säännöllinen työaika ei saa yhtenäkkään tasoittumisjakson viikkona nousta 48 tuntia suuremmaksi.

Työvuoroluetteloä käytettäessä viikoittaista ylityötä on työ, jota tehdään yli työvuoroluetteloön merkityn keskimääräisen viikoittaisen enimmäistyöajan. Viikoittaisesta ylityöstä maksetaan kultakin kolmen viikon ajanjaksolta kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta 50 %:lla ja seuraavilta tunneilta 100 %:lla korotettu palkka.

Työvuoroluettelojen käyttö

Työvuoroluettelot on annettava vähintään viikkoa ennen tiedoksi (SOSTES 6 §, kohdat 6 ja 7). Näin ollen kolmen viikon listat on annettava tiedoksi viikkoa ennen listan voimaan tuloa. **Vastaavasti jos käytetään kuuden viikon listaa, on koko kuuden viikon lista annettava kerralla tiedoksi.** Sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen mukaan koko työvuoroluettelo on siis annettava kerralla tiedoksi.

Työvuoroluetteloihin merkitään kaikki työntekijän työvuorot esimerkiksi kolmen viikon aikana. Kokoaikaiselle työntekijälle on merkittävä työvuorolistaan täydet tunnrit (3 x 38 tuntia 50 min = 116 h 30 min). Työvuoroluetteloä ei saa jättää vajaaksi. Osa-aikaiselle työntekijälle on merkittävä vastaavasti sovitun osa-aikaisuuden mukaisesti tunnrit työvuoroluetteloön.

Paikallinen sopiminen: vuorokautisen työajan pidentäminen

Työntekijän säännöllinen työaika on enintään 8 tuntia.

I) Tilapäisesti sovittuna 9 tuntia. (SOSTES 6 § 3.kohta)

Työpaikalla voidaan vapaamuotoisesti (kukin työntekijä ja työnantaja) sopia, että työvuoro voidaan tilapäisesti merkitä 9 tunnin mittaiseksi. Sopiminen on aina vapaaehtoista.

II) Paikallinen 2-portainen sopiminen

- TSN ry:n luottamusmies ja työnantaja tekevät raamisopimuksen.
- Muista: Tehy, Erto ja Super muodostavat Terveys- ja sosiaali-alan neuvottelujärjestö TSN ry:n jonka luottamusmies edustaa ainoastaan Tehyn, Erton ja Superin jäseniä.
- Lisäksi kukin työntekijä vapaaehtoisesti päättää liittykö ko. paikalliseen sopimukseen (ks. ohjeen loppu).

Jos työnantaja ja TSN ry:n luottamus ovat tehneet paikallisen sopimuksen pidemmistä työvuoroista ja yksittäinen työntekijä on tämän hyväksynyt, voidaan työvuoroluettelo suunitella 12 tunnin työvuoroja.

On huomattava, että sopimus pidemmästä työvuorosta siirtää ylityörajaa.

Jos työntekijä on itse sopinut työnantajan kanssa mahdollisuudesta pidentää työpäivää tunnilla, siirtyy vuorokautinen ylityöraja ko. työvuoron osalta 9 tuntiin.

Vastaavasti, jos luottamusmies ja työnantaja ovat tehneet paikallisen sopimuksen pidemmästä työvuorosta ja työntekijä on ko. sopimukseen liittynyt, siirtyy vuorokautinen ylityöraja.

Tehy ry suosittelee, että paikallisesti ei soviteta pelkästään pidemmistä työvuoroista, koska työntekijä menettää vuorokautiset ylityökorvaukset.

Jos työnantaja todella toivoo pidempien työvuorojen käyttöä (esimerkiksi helpottavat työajan suunnittelua) **Tehy ry suosittelee, että pidempien työvuorojen lisäksi sovitaan samalla siitä, että, että vuorokautinen ylityö kertyy 8 tunnin jälkeen. Sopimuksesta on siis oltava hyötyä myös työntekijälle.**

Ylityötä kertyy, kun listaan merkitty työvuoro ylittyy.

Työvuorolistaa voidaan muuttaa vain sovittaessa tai työn teettämisedellytyksissä tapahtuvan ennalta arvaamattoman muutoksen takia (SOSTES 6 § 7.kohta).

Työnantajan oikeus muuttaa työvuoroluettelo työnteettämisedellytyksissä tapahtuvan ennalta arvaamattoman syyn takia liittyy lähinnä poikkeuksellisiin epidemia tilanteisiin.

Ennalta arvaamaton muutos ei ole esimerkiksi se, että yksittäinen työntekijä sairastuu. Näin ollen se, että joku tai jotkut työntekijät ovat sairauslomalla on lähinnä ennalta arvattavaa.

Lähtökohtana on siis se, että työvuoron ylittyessä työntekijälle maksetaan ylityökorvausta.

Työaika ja ylityö arkipyhäviikoilla ja keskeytyvissä tasoittumisjaksoissa

Arkipyhät alentavat tasoittumisjakson ylityökynnystä (ks. TES 7 §) ja säännöllistä työaika. Arkipyhäjaksoilla työaika on siis lyhyempi ja ylityökynnys matalampi, mutta työntekijä saa oman palkkansa.

Ennalta tiedetyt poissaolot

Ennen työvuoroluettelon vahvistamista tiedossa olevat työpäiviksi osuvat poissaolopäivät alentavat tasoittumisjakson ylityökynnystä keskimääräisen päivittäisen työajan verran (viikkotyöaika/viikkoittaisten työpäivien lukumäärä). Tällöin ylityökynnys on samalla työvuoroluettelon suunniteltavan säännöllisen työajan määrä (SOSTES 7§ 6. kohta)

Yllättävät poissaolot

Työvuoroluettelon vahvistamisen jälkeen tietoon tuleva poissaolo (esim. sairaus) alentaa ylityökynnystä tekemättä jääneiden työtuntien mukaisesti.

Säännöllinen viikkotyöaika	Arkipyhän arvo	Arkipyhäjakson säännöllinen työaika ja ylityöraja
38 tuntia 50 min -	7 tuntia 46 min =	31 tuntia 4 min
Säännöllinen työaika 3 viikon työaikajakso 116 tuntia 30 min -	7 tuntia 46 min =	108 tuntia 46 min

PAIKALLISEN SOPIMISEN MENETTELYTAVAT

Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen mukaan voidaan tehdä paikallisia sopimuksia työaikajoustoista. Tämä edellyttää, että noudatetaan paikallisen sopimisen menettelytapoja (SOSTES s.41)

Kaksiportainen sopimismenettely = pätevä sopiminen edellyttää kahta sopimusta

1. Yritys- tai yksikkötason paikallinen työaikasopimus
 - **Työnantaja ja luottamusmies** tai luottamusmiehen puuttuessa työntekijät yhdessä/muu työntekijöiden valitsema edustaja

Huomaa: Vain TSN ry:n luottamusmies voi edustaa Tehyn, Erton ja Superin jäseniä (JHL:n, Talentian tms. luottamusmiehen tekemä paikallinen sopimus ei riitä).

Huomaa: Luottamusmiehenä sinun ei tarvitse suostua työnantajan esittämään paikalliseen sopimukseen! Sopimuksen on oltava myös työntekijälle edullinen!

2. Yksilötason paikallinen työaikasopimus
 - **Työnantaja ja yksittäinen työntekijä**

Huomaa: Työnantaja ei voi liittää paikallista sopimusta työehtosopimuksen ehdoksi. Tällöin uudella työntekijällä ei ole todellista sopimisvapautta.

Huomaa: Työntekijänä sinun ei tarvitse suostua työnantajan esittämään (ja luottamusmiehen hyväksymään) paikalliseen sopimiseen. Sopiminen on vapaaehtoista!

Kaksiportaisuus tarkoittaa, että TA ja TSN ry:n LM tekevät ns. raamisopimuksen ja kukin yksittäinen työntekijä vapaaehtoisesti päättää, haluaako liittyä sopimuksen.

Sopia voidaan ”työaikajoustoista” ks. SOSTES 6 a §

Pohdittava, onko tarvetta?

LM:n tehtävänä on parantaa työntekijöiden etuja – Ei heikentää niitä.

Sopimuksesta on oltava hyötyä molemmille osapuolille.

Mistä voidaan sopia? 6 a § 3. kohta

- A) Pidemmästä tasoittumisjaksosta (6 x 3 vk, erityisistä syistä 17 x 3 vk, erityinen syy nimettävä sopimuksessa)
- B) Pidemmästä työvuorosta yleis- ja toimistotyöajassa (max 12 h)
- C) Pidemmästä työvuoron pituudesta jaksotyössä (max 15 h)

D) Jaksotyössä 6 viikon työvuoroluetteloä käytettäessä voidaan poiketa 126 tunnin enimmäisrajoituksesta kolmen viikon ajanjaksolla
- Työajan tasoittava tasoittumisjaksolla työehtosopimuksen mukaiseen enimmäistyöaikaan

- Paikallisen sopimuksen (molempien tasojen sopimusten) + työaikasuunnitelman oltava kirjallinen
- Mistä halutaan sopia (vaihtoehdot A-D)
- Määräaikainen enintään vuoden pituinen
- Toistaiseksi voimassa oleva, irtisanomisaika 3 kk
- Paikallinen sopimus on lähetettävä tiedoksi Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry:lle. Tehy, Erto ja Super muodostavat Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestön.